

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Scio škola – základní škola s.r.o., škola 21. století

Scio school Ltd., 21st century school

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Prokop, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B AJ-PG

Marie Šimková

2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou práci na téma *Scio škola – základní škola s.r.o., škola 21. století* jsem vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. května 2020.

Poděkování

Ráda bych velmi poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Jiřímu Prokopovi, Ph.D za jeho cenné rady při konzultacích a trpělivost, kterou při vedení mé práce měl. Dále bych ráda poděkovala všem průvodcům ze ScioŠkol za poskytnuté rozhovory. V neposlední řadě mnohokrát děkuji mému příteli za oporu při celém studiu a při psaní mé závěrečné práce.

Abstrakt

Bakalářská práce *Scio škola – základní škola, s.r.o., škola 21. století* se zabývá charakteristikou této školy. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Hlavním cílem mé práce bude charakterizovat výchovné a vzdělávací strategie školy na základě rozhovorů s průvodci a analýzy dokumentů. Teoretická část blíže seznamuje s historií a současností alternativních a inovativních škol. Pro svou praktickou část jsem zvolila metodu rozhovoru, tedy kvalitativní výzkum a analýzu dokumentů. V této části analyzuji rozhovory s pedagogy, které se podrobně zaměřují na jejich motivaci ve volbě průvodcovství na ScioŠkole a jaké podoby má spolupráce průvodců s rodiči.

Klíčová slova

alternativní a inovativní školy, reformní školy, učitel, ScioŠkola

Abstract

The bachelor thesis *Scio school Ltd., 21st century school* deals with the characterisation of the school. The main goal of the thesis is to characterise the educational strategies of the Scio school based on interviews with teachers and document analysis. The thesis is divided into two parts, theoretical part and method section. The theoretical part describes the history and the current state of alternative and innovative schooling system. For the method section, document analysis and the interview method with teachers was chosen to demonstrate their motivation for becoming a teacher in ScioSchool and the forms of the cooperation between teachers and parents.

Keywords

alternative and improving schools, reforming schools, teacher, ScioSchool

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	9
1 Alternativní školy	9
1.1 Pojmy alternativní a inovativní škola.....	9
1.2 Typické rysy a funkce alternativních škol	10
1.3 Alternativní školy na území ČR.....	11
1.3.1 Marie Montessori a montessori pedagogika	12
1.3.2 Rudolf Steiner a Waldorfská škola	13
1.3.3 Peter Petersen a Jenský plán	14
1.3.4 Helen Parkhurstová a daltonský plán.....	14
1.3.5 Začít spolu.....	15
1.3.6 Škola podporující zdraví	16
1.4 Shrnutí principů a funkcí alternativních škol	17
1.5 Učitel.....	17
1.5.1 Učitel z tradičního pohledu	17
1.5.2 Učitel na alternativní škole	18
2 Ondřej Štefl a Scio škola.....	19
2.1 Principy a hodnoty	19
2.2 Organizace ve ScioŠkole.....	20
II. Praktická část.....	22
3 Výzkumné šetření	22
3.1 Výzkumný cíl	22
3.2 Výzkumné otázky.....	22
3.2.1 Hlavní výzkumná otázka (HVO)	23
3.2.2 Vedlejší výzkumné otázky (VVO).....	23
3.3 Metodika výzkumu.....	23
3.4 Charakteristika ScioŠkol.....	24

3.4.1	ScioŠkola Jihlava	25
3.4.2	ScioŠkola Praha 6	25
3.5	Analýza dokumentů	26
3.5.1	Spolupráce s rodiči.....	26
3.5.2	Průvodce.....	27
3.6	Rozhovory	28
3.6.1	Způsob analýzy a interpretace výzkumného šetření	28
3.7	Výsledky výzkumu a interpretace dat	40
3.8	Závěry a zhodnocení výzkumu	43
	Závěr	44
	Seznam použité literatury:	46

Úvod

„Děti přicházejí na svět s vrozenými touhami vzdělávat se, které zahrnují touhu hrát si a prozkoumávat.“ (Gray, 2016).

Když se ve vzpomínkách vrátíte do předškolního věku, určitě si vybavíte vaše počáteční nadšení v momentu, kdy jste poprvé vstupovali na tradiční základní školu. Byli jste plni očekávání a nemohli jste se dočkat poznávání celého světa okolo vás. Postupem času se ale prvotní nadšení vytrácelo v souvislosti se zvyšujícím se počtem prepárových testů, diktátů, domácích úkolů, a zároveň také s faktem, že jste byli nuceni se učit informace, které jste dodnes nevyužili a pravděpodobně vám ani nikdo nebyl schopný vysvětlit důvod, proč se je učit.

Jenkins a Fullan (2016) ve své publikaci na grafu ukazují nadšení dětí v mateřské škole spojeného se vstupem na základní školu, kde 95% dětí bylo školou nadšeno, a nadšení dětí na druhém stupni ZŠ, u kterých nadšení pokleslo až na 37%.

Alternativní školy se těmito situacím snaží předcházet. Jejich vlastní moderní pojetí vzdělávacích plánů, přístup k jednotlivým dětem a obohacující prostředí vytváří takové podmínky, aby se děti do školy každé ráno těšily.

O alternativních školách všech druhů toho bylo popsáno již mnoho. Vzhledem k mému všeobecnému a dlouhodobému zájmu o alternativní vzdělávání jsem se však rozhodla svou bakalářskou práci věnovat poměrně nové alternativní škole – ScioŠkole. A to z toho důvodu, že doposud byla zmapována jen lehce a bylo o ní vydáno jen velmi málo publikací.

O nápad založit novou alternativní školu se postaral inovátor Ondřej Šteffl a první otevřel v roce 2015 na Praze 11. Dnes jich funguje hned několik po celé ČR. Škola hlásá nový a inovativní přístup k výuce i vzdělávání a personálem pracujícím s dětmi při výuce nejsou učitelé, nýbrž průvodci. Hlavní motto školy zní „změna je trvalý stav“ (Ondřej Šteffl, nedat.).

Cílem mé bakalářské práce je prozkoumat a popsat filosofii a výchovně-vzdělávací koncept ScioŠkol v rámci ostatních proudů alternativního a inovativního školství na území ČR a popsat charakteristické vlastnosti ScioŠkoly. Náplní bakalářské práce tedy bude v teoretické části podat stručný přehled alternativních reformních

i moderních vzdělávacích škol u nás a podat popis výchovných a vzdělávacích strategií ScioŠkoly. Následně, v části praktické, se budu věnovat kvalitativnímu výzkumu. Hlavním cílem tohoto výzkumu bude zjistit, jaká byla motivace průvodců učit na ScioŠkole a také důkladněji prozkoumat možnosti a průběh spolupráce rodiny, průvodců a školy.

I. Teoretická část

1 Alternativní školy

Pojmy alternativní škola a alternativní vzdělávání se začínalo hojně používat od 60. let 20. století, kdy nastalo období společenské nespokojenosti v oblasti klasického vzdělávání a vzhledem k této skutečnosti se pedagogové začali snažit o pokusné či reformní programy, které jsou nyní obecně nazývány jako alternativní. Mezi takové školy se postupně začaly řadit školy jako montessori, waldorfské, daltonské, jenské, lesní neboli přírodní a mnohé další, které k dítěti přistupují partnerským způsobem, cení si individuálních potřeb dítěte a dochází k vzájemnému respektu mezi dítětem a dospělým (Svobodová, 1996).

Popularita alternativních škol přinesla jejich velký rozkvět, ale mezi zcela první průkopníky v této oblasti dnes můžeme řadit osobnosti jako J. J. Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Spencer a další. Na ně na přelomu 19. a 20. století navázaly školy založené či spojené s novodobějšími osobnostmi jako byl například Cecil Reddie, Hermann Lietze, Gustav Wynek a mnozí další ti, kteří si kladli za úkol prolomit přetrvávající herbartovský styl a navodit celkovou pozitivní atmosféru. Velký úspěch zaznamenala Marie Montessori, která v Římě roku 1907 zakládá Dětský dům, ve stejném období Rudolf Steiner otevírá v Německu svoji waldorfskou školu a následně Helen Parkhurstová, žákyně Marie Montessori, zavádí daltonský plán na škole v New Yorku. O pár let později je v Anglii založena škola Summerhill A. S. Neilem, který byl zastáncem antiautoritativní pedagogiky a zavádí absolutní svobodu pro své děti ve škole. Dalším alternativním proudem se stává Jenský plán Petra Petersona v Německu (Svobodová, 1996).

1.1 Pojmy alternativní a inovativní škola

Jednoznačně vymezit pojmy *alternativní* a *inovativní* je velmi obtížné. Všichni autoři zabývající se touto terminologií si utváří nové a vlastní definice, a proto můžeme najít celou řadu definic. Někdy jsou tato slova hojně obměňována různými pojmy jako například: škola hrou, volná, svobodná, otevřená, nezávislá či netradiční škola.

Pro svoji bakalářskou práci jsem si proto zvolila tu nejvhodnější a poměrně obecně platnou definici alternativní školy z Pedagogického slovníku Průchy, Walterové a Mareše (Portál, 2013), kde autoři uvádí: „Alternativní škola je obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i státní, resp. veřejné), které mají jeden podstatný rys; odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol určité vzdělávací soustavy. Odlišnost může spočívat i specifičnosti obsahu vzdělávání, organizace výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáka aj. Pojem alternativní škola nelze tedy vztahovat pouze k soukromým školám, resp. k typu zřizovatele školy, protože nestandardní mohou být i některé školy státní.“

Dále bych ráda vymezila termín *inovativní*, který se určitým způsobem překrývá právě se slovem *alternativní*. Pokud se blíže podíváme na pojem inovace, zjistíme, že pochází z latinského slova *innovare*, což znamená obnovovat, měnit či dělat změny. Pojem inovace byla zpočátku spojována spíše s ekonomikou, nyní se však její význam rozšířil do všech oblastí a souvisí se zdokonalením a zaváděním nových kvalit, které vedou k lepší efektivnosti (Rýdl, 2003).

„V pedagogické teorii se stále projevuje tendence k rozšiřování terminologie oboru. To je patrně jednou z příčin toho, že v české pedagogice koncem devadesátých let začali někteří odborníci považovat termín ‚alternativní škola‘ za nedostačující a začali uplatňovat termín ‚inovativní/inovující se škola‘. Má se tím vyjadřovat to, že jde o školy, které se účelově a na základě svého vlastního usilování mění tím, že realizují určité inovace.“ toto uvádí Průcha (2012).

1.2 Typické rysy a funkce alternativních škol

Všechny alternativní školy mají samozřejmě zavedeny pro svůj vzdělávací plán své specifické rysy. Vezmeme-li v úvahu celkový počet alternativních pedagogických koncepcí fungujících ve světě ale i u nás, uvědomíme si, že není tak dobře možné charakteristické vlastnosti všech těchto koncepcí shrnout do několika obecných rysů. Průcha (2012) použil ve své publikaci výčet pěti obecných rysů alternativních škol od německých autorů Klassena a Skiera, kteří je shrnují následovně:

- postoj k dítěti je pedocentrický a přístup ke každému individuální
- škola je aktivní a směřuje k výchově odpovědného žáka
- škola se snaží o rozmanitou a komplexní výchovu ve všech oblastech

- škola je utvářena pedagogy, žáky i rodiči a dohromady tvoří společenství
- cílem školy je rozšířit vzdělávání i mimo oblast třídy a školy (Klassen, Skiera a Wachter, 1990, cit. podle Průcha, 2012, s. 39).

Ve starším vydání Průcha (1996) také zmínil vymezení rysů alternativních škol podle Supa (1991) tímto způsobem:

- humánní přístup k dítěti
- výchova je utvořena kooperací učitelů, dětí a rodičů
- podporují zdravý vývoj dětí
- snaží se o individuální přístup ke vzdělávání dětí
- efektivně posilují komunikativní pedagogiku (Sup, 1991, cit. podle Průcha, 2012, s. 18).

Avšak z velké části jsou tyto obecné rysy často realizovány také na školách tradičních. Musíme se tedy podívat na funkce alternativních škol, které tradiční školy mohou nabídnout již méně často. Průcha (2012) je shrnuje následovně:

- funkce kompenzační (nabízí takové možnosti, které státní školy nabídnout nemohou)
- funkce diverzifikační (zajišťují pluralitu ve vzdělávání)
- funkce inovační (možnost experimentů a inovací v oblasti vzdělávání)

1.3 Alternativní školy na území ČR

V současné době se můžeme setkat s celou řadou alternativních škol na území ČR. Jejich přesný seznam bohužel nikde nenajdeme, ale jedná se zhruba o stovky alternativních mateřských a základních škol. Mezi nimi najdeme školy s již dlouhotrvající tradicí, konkrétně klasické reformní školy montessori, waldorf, jenské školy, školy s daltonským plánem a další, církevní školy zřízené po roce 1989, ale také nové moderní alternativy jako například školy s programem začít spolu, projekt zdravé školy, projekt „Dokážu to?“, projektové a otevřené vyučování, a můžeme mezi ně zařadit i domácí vzdělávání (Průcha 2012).

Průcha (2012) ve svém výčtu soudobých alternativ a inovací ve vzdělávání mimo jiných zmiňuje školy 21. století, což „jsou alternativní střední školy, které zavádějí určité inovace jednak v programech výuky, jednak v řízení těchto škol

a v hodnocení žáků.“ Dále Průcha (2012) uvádí, že „alternativní školy 21. století zavádějí např. tyto inovace:

- účast žáků a rodičů na vytváření výukových programů;
- silné vazby školy na lokální prostředí;
- výukové programy opírající se o integraci tematických celků;
- důraz na multikulturní výchovu a vytváření pozitivních postojů k jiným národům a rasám;
- využívání moderní technologie (satelitní televize, elektronická pošta, počítačové systémy) pro výuku atd.“

Vzhledem k velkému množství alternativních reformních, církevních a moderních škol působících na území ČR jsem pro účely této bakalářské práce vybrala pouze část z nich, se kterými se v následujících podkapitolách seznámíme podrobněji.

1.3.1 Marie Montessori a montessori pedagogika

Osobnost lékařky, antropoložky a pedagožky Marie Montessori je zcela beze sporu obdivuhodná. Ve své době se jí totiž podařil ohromný úspěch, když v roce 1907 založila svoji první školu nazývanou „Dům dětí“ neboli *Casa dei bambini* (Průcha, 1996).

Její předchozí zkušenosti s dětmi mentálně postiženými a materiály jim určené využila právě i při výchově dětí zdravých ve svých školách. Dětem byly ukládány praktické činnosti, které mnohokrát vycházely z domácích prací. Několik let se Marie věnovala pozorování života dětí a výsledky vycházející z této praxe a pedagogických experimentů publikovala (Zelinková 1997).

Zelinková (1997) shrnuje vybrané myšlenky montessori pedagogiky:

1. Dítě je tvůrcem sebe sama.
2. Pomoz mi, abych to dokázal sám.
3. Ruka je nástrojem ducha. Práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů, rozvoj myšlení a řeči.
4. Respektování sensitivních období.
5. Svobodná volba práce.
6. Připravené prostředí.
7. Polarizace pozornosti.

8. Celostní učení.

Průcha (2012) se s vybranými myšlenkami autorky shoduje a přidává k nim dvě:

- věkově smíšené skupiny
- projektové vyučování.

Ústředním principem pedagogiky Montessori je tedy vhodné prostředí přizpůsobené věku dítěte, plné příhodných podnětů v odpovídajícím množství tak, aby bylo dítě dostatečně stimulováno, zároveň však ne přehlcováno, a mohlo si samo zvolit jak dlouho a jakou aktivitou se bude zabývat. Hlavním motto montessori pedagogiky zní „pomoz mi, abych to dokázal/a sám/sama“ (Zelinková, 1997).

Vzdělávací plán Marie Montessori si dodnes mnohé školy osvojují buďto plně nebo alespoň částečně.

1.3.2 Rudolf Steiner a Waldorfská škola

V první polovině 20. století filosof a pedagog Rudolf Steiner cestoval po Evropě a přednášel o antroposofii, jejíž myšlenky začal rozvíjet on sám ještě před první světovou válkou a později pro její rozvoj založil tzv. antroposofickou společnost (Rýdl, 1994)

Antroposofie je duchovní věda zabývající se otázkami vědecko-filozofickými, duševně-duchovním zkoumáním a čerpá z mnoha disciplín, například z pedagogiky, medicíny, umění i zemědělství. Pochází z řeckých slov *anthrōpos* (člověk) a *sofia* (moudrost). V praxi využil těchto idejí ve Svobodné waldorfské škole v německé obci Waldorf, která byla založena roku 1919. Postupně byly otevírány výzkumné instituce, laboratoře a další školy zakládající se na filosofii Rudolfa Steinera. Člověk pro Steinerera představuje bytost tří světů a tedy tří těl, která se vyvíjí postupně s věkem: 0 – 7 let se vyvíjí tělo fyzické, mezi 7 – 14 let duše (éterické tělo) a mezi 14 – 21 rokem života se vyvíjí duch (astrální tělo). Někdy se uvádí ještě čtvrtá složka: Já, která se projevuje dovršením dospělosti (Konvalinková, 2012).

Mezi základní principy waldorfské pedagogiky patří:

- rozvržení učiva s ohledem na celostní vývoj lidské bytosti
- učení v souvislostech (výuka v epochách)
- důraz na vlastní prožitek a zkušenost (smyslové vnímání)
- práce s rytmem (upevnění poznatku)

- podpora spolupráce namísto soutěživosti
- slovní hodnocení a všestranný rozvoj
- všechny předměty mají rovnocenné postavení
- učivo rovnoměrně rozvíjí hlavu – myšlení, ruce – vůli a srdce – cítění (Příručka pro waldorfské nováčky, 2014).

1.3.3 Peter Petersen a Jenský plán

Peter Petersen byl německý pedagog a zakladatel jenského plánu. Pozitivně ho ovlivnila zejména experimentální psychologie a empirický výzkum Wilhelma Wundta a zároveň pojetí historie Karlem Lamprechtem. Naopak se odvracel od tradiční herbartovské pedagogiky, a přikláněl se k osobnostem, jako byl Rousseau, Fröbel a Pestalozzi, a to konkrétně v pohledu na jedince jako na instinktivní bytost, která se pouze výchovou může stát člověkem (Svobodová, 1996).

Začátkem 20. století se Petersen stal ředitelem na pokusné škole v Hamburku, kde začal rozvíjet reformní koncept jenského plánu. Pár let poté dostal možnost převzít katedru pedagogiky na německé univerzitě, kde se zároveň věnoval i vědě o výchově. V těchto letech finálně zpracoval svoji reformní koncepci jenského plánu a představil ji v roce 1927 na kongresu Spolku pro novou výchovu, kde se okamžitě stala velice populární a rozšířila se po celém světě (Rýdl, 1994).

Průcha (2012) vysvětluje, že „v jenském plánu jde o vytvoření bohatého, podnětného a volného edukačního prostředí pro děti“ a shrnuje pojetí jenského plánu následovně:

- věkově smíšené skupiny
- rytmický týdenní plán (střídání práce, hry, rozhovoru a slavností)
- slovní hodnocení
- učebny vzhledově podobné dětským pokojům

1.3.4 Helen Parkhurstová a daltonský plán

S daltonskými plány jsme se mohli setkat ve dvacátých letech minulého století, kdy Helen Parkhurstová po absolvování školy montessori v Itálii a zkušenostech nabytých v Evropě vymyslela daltonský plán a zařadila jej roku 1919 na střední školu Dalton v New Yorku, USA (Průcha, 2012).

Samotní studenti si vymysleli plán, v určitém čase jej společně ve skupinkách zhotovili a následně se za svoji práci i ohodnotili. Nepsali žádné testy ani nedostávali za svoji práci žádné známky (Wenke et al., 2000).

Ústřední principy daltonského plánu jsou podle Průchy (2012):

- „Svoboda žáka a jeho vlastní odpovědnost. Tento princip se projevuje konkrétně v tom, že každý žák má vytvořen svůj vlastní program práce na jeden měsíc (zvláště pro každý předmět), v němž jsou vymezeny výsledky, jichž má v učení dosáhnout. Žák přitom postupuje svým tempem a zodpovídá za úspěch svého učení.
- Zdůraznění spolupráce a vytváření sociálního a demokratického vědomí u dětí.
- Osobní zkušenost na základě samostatné činnosti žáka.
- Vyvážené střídání mezi výukou v rámci celé třídy a skupinovou a individuální prací na úkolech, jejichž pořadí vypracování si žák určuje sám.“

1.3.5 Začít spolu

Začít spolu (anglicky *Step by Step*) je alternativní pedagogický program, který má svůj původ ve Spojených státech amerických a na kterém spolupracovalo velké množství odborníků. Ti společně vyvinuli program, který čerpá z osvědčených principů a myšlenek předchůdců alternativní pedagogiky s přihlédnutím k potřebám dané země i dítěte. Po celém světě si program Začít spolu osvojilo 29 zemí a to z velké části v Evropě. (Krejčová a Kargerová, 2011).

Autorky Krejčová a Kargerová (2011) shrnují hlavní funkci programu takto: „podpořit ... rozvoj pluralitních společností fungujících na základě demokratických principů a dále umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání, jež by byly v souladu s demokratickými principy, respektovaly osobnost žáků, vedly je ke kritickému myšlení a odpovědnému jednání.“

Krejčová a Kargerová (2011) pak poukazují na výjimečně otevřený systém, který si může každá škola i pedagog adaptovat pro kulturní zvyklosti a tradice konkrétní země a potřeby jednotlivých dětí.

Hlavní záměry programu Začít spolu koncipovala Gardošová a Dujková (2012) následovně:

- individuální postoj k dítěti
- přizpůsobený způsob učení jednotlivým dětem
- děti jsou vedeny k samostatnému a zároveň odpovědnému rozhodnutí
- plánováním činnosti, aktivit a pozorováním vede děti k rozvoji schopností, znalostí a dovedností
- spolupráce s rodinou
- dostatečný časový prostor na průzkum prostředí
- mnohostranné učení
- možnost výběru činností
- pozitivní hodnocení

1.3.6 Škola podporující zdraví

Program *Škola podporující zdraví* (ŠVP) se zrodil ve Skotsku 1986 a brzy nato byl zaštitěn Světovou zdravotnickou organizací (WHO), která jej zařadila mezi své programy. Jedná se o dlouholetý a otestovaný projekt, který přináší komplexní návod jak zlepšit zdraví a poskytuje prevenci rizikového chování. Program ŠVP aplikuje více než 35 000 škol po celém světě a v ČR byl poprvé odstartován roku 1992. Program bývá někdy také nazýván „Zdravá škola“ (Boudová, Fröhlichová, Krunclová a kol., 2015).

Autorka Havlínová (2006), která je zároveň národní koordinátorkou projektu v ČR, specifikuje stěžejní principy programu následovně:

- podpora holistické filosofie zdraví
- zdraví je jedna z nejdůležitějších hodnot
- schopnost řešení problémů
- odpovědné chování
- správná duševní hygiena
- pozitivní sociální klima (rozvoj komunikace i kooperace)
- aktivně vytváří podmínky a prostředí podporující zdraví
- respektovat individuální potřeby dítěte (ale i dospělého)

Havlínová (2006) dále jmenuje hlavní tři pilíře programu, kterými jsou:

- pohoda prostředí (věcné, sociální, organizační)
- zdravé učení – vyučování (smysluplnost, přiměřenost, spolupráce)
- otevřené partnerství (škola modelem demokratické, kulturní a vzdělávací společnosti)

1.4 Shrnutí principů a funkcí alternativních škol

Z předchozích kapitol plných definic, rysů a funkcí alternativních škol a z kapitol věnující se konkrétním reformním i moderním alternativním směrům můžeme vymezit několik obecně platných charakteristik pro alternativní školy v ČR:

- inovace v oblasti vzdělávání
- heterogenní skupiny
- důraz na individualitu dětí
- prohloubený a více rovnocenný vztah učitele – dětí
- možnost volby a svobodného rozhodování
- přizpůsobené prostředí
- důraz na komplexní rozvoj žáků ve všech oblastech
- slovní hodnocení
- spolupráce rodiny, školy i okolí
- budování odpovědnosti v dětech

1.5 Učitel

V následujících kapitolách se budu věnovat povolání učitele z tradičního a alternativního hlediska.

1.5.1 Učitel z tradičního pohledu

Stejně problematické jako je vymezování pojmů alternativní a inovativní škola, je vymezení pojmu učitel. Význam slova je nám jasný již od útlého věku, ale definice laické veřejnosti bývají poněkud sporné a odborné pedagogické práce je často vůbec ani nedefinují. Pro Průcha (2002) představuje učitel součást pedagogických pracovníků, který vykonává vyučovací a vychovávací činnost dětí, případně mládeže a dospělých. Ve slovníku Průcha, Walterová a Mareš (2013) tuto definici rozvíjí a tvrdí, že učitel

je jedním „z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný *pedagogický pracovník*, vykonávající učitelské povolání“.

Aby mohl vykonávat učitel své povolání, potřebuje k němu nezbytné pedagogické vzdělání, pedagogické kompetence a dovednosti. Legislativní požadavky na vzdělání učitele jsou ukotveny v zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Mezi kompetence učitele řadíme vědomosti, dovednosti a hodnoty, bez nichž by nemohla být vykonávána učitelská profese. Jmenovitě se jedná o pedagogické, didaktické, diagnostické, informační, sociální, psychosociální, komunikační manažerské, normativní, oborově-předmětové, profesně a osobnostně kultivující kompetence. Pedagogické dovednosti jsou součástí profesních kompetencí učitelů a k jejich nabytí je potřeba absolvovat přípravné a další vzdělávání pedagogických pracovníků (Průcha, Walterová a Mareš, 2013).

Po absolvování všech požadavků, které jsou k výkonu povolání učitele zapotřebí, se učitel řídí kurikulárními dokumenty školy. V rámci didaktické kompetence by měl učitel znát rámcový vzdělávací program pro stupeň a druh vzdělávání, v němž byl kvalifikován a podle něho plánovat školní vzdělávací program a na těchto základech tvořit vlastní výuku (Vašutová, 2007).

1.5.2 Učitel na alternativní škole

Alternativní školy, jako školy tradiční, musí vytvářet školní vzdělávací program na základě rámcového vzdělávacího programu. Nicméně co se požadavků na vzdělání učitele týče, ty už se od tradičních škol liší.

Průcha (2002) trefně komentuje pedagogickou způsobilost učitele, která „není jen to, co se nabývá pouze studiem, přípravou, nýbrž i to, jak je daný pracovník osobnostně vybaven pro vykonávání činností učitele“ a pokračuje v myšlence takto „některé předpoklady k učitelské profesi nelze získat odborným studiem, nýbrž musí být zakotveny v osobnosti učitele jako vrozené nebo praxí osvojené“.

Tuto skutečnost si alternativní školy uvědomují. Vzhledem k tomu, že učitel na alternativních školách zastává spíše roli průvodce a poradce dítěte, nemusí splňovat legislativní požadavky dané zákonem. Musí však dobře znát metody a strategii své školy. Proto je pro výkon povolání učitele na alternativní škole zpravidla zapotřebí absolvovat přípravný kurz či seminář speciálně vytvořený pro danou alternativu.

2 Ondřej Šteffl a Scio škola

Samostatnou kapitolu nyní věnujeme historii a současnosti ScioŠkoly a jejímu zakladateli, Ondřeji Štefflovi. S Ondřejem Štefflem jsem se osobně setkala několikrát buďto přímo při jeho návštěvách na Scio školách, kde byl přítomen při činnostech výuky a zasedání kolejí, nebo na jeho přednáškách.

Ondřej Šteffl je podnikatel, který v roce 1990 založil vůbec první soukromou školu u nás nesoucí název PORG a o pět let později se stal zakladatelem společnosti Scio, která se z velké části podílí na měření a testování vzdělávacích výsledků žáků a škol. Od roku 2015 začala společnost Scio otevírat vlastní soukromé základní a střední školy s názvem ScioŠkola (Ondřej Šteffl, nedat.)

První ScioŠkola byla otevřena roku 2015 na Praze 11, od té doby se otevřelo hned několik ScioŠkol po celé ČR zejména v krajských městech. Zajímavostí je, že jedna ze škol nezískala povolení MŠMT a proto funguje jako tzv. ScioNeŠkola. Další poměrně čerstvou novinkou je otevření první Střední ScioŠkoly na Praze 8. Aktuální počet všech základních a středních ScioŠkol v roce 2020 je 12. (O ScioŠkole, nedat.)

Tyto informace jsou dostupné k přečtení na webových stránkách společnosti Scio, kde je možné najít i další dokumenty jako například školní vzdělávací program jednotlivých škol, zpravodaj ScioPolis, výroční zprávy a různé brožury. Obecně je možné najít o ScioŠkole daleko více na internetu, než v literatuře tištěné.

2.1 Principy a hodnoty

Do několika základních hodnot ScioŠkol řadíme: **svobodu, morálku, aktivitu, optimismus, odvahu a otevřenost.**

Svoboda je vnímána průvodci jako hodnota, která nemůže fungovat bez odpovědnosti. Přizpůsobují ji každému žákovi individuálně, dle uvážení, do jaké míry je žák schopen svobodu a tudíž odpovědnost unést.

Hodnotu **morálky** ve škole čerpají z morálních zákonů (neubližovat, nekrást, nepodvádět apod.), kterými vedou dítě samostatně a nezávisle se rozhodnout, co znamená dobro a zlo.

Vlastní **aktivita** žáků je podporována vytvářením podmínek, dostatkem času,

nabídkou možností a šancí věci dotáhnout zdárně ale i nezdárně do konce.

Optimismem, věří průvodci ve ScioŠkole, se dá přistupovat ke všemu, a proto jím nešetří.

Příhlášku do ScioŠkoly podal jen odvážný rodič. **Odvahu** tedy vítají ve všech směrech. Respektují odvážnou vůli dětí a věří, že časem každé dítě dokáže zhodnotit míru nebezpečí svého odhodlání.

Poslední hodnotou je **otevřenost**, která má dvě roviny. Zaprvé: pravdivost a transparentnost – otevřeně a pravdivě informovat o příjemných i nepříjemných věcech, a zadruhé: otevřenost k okolním podnětům ze všech možných oblastí života.

ScioŠkoly mají specificky dvě hodnoty, kterým se snaží vyhnout. Jsou to **výkon** a **úspěch**. Výkonově orientovaní rodiče obvykle touží, aby jejich dítě vše vědělo, učilo se spoustu i zbytečných věcí, bylo známkováno jen dobrými známkami a v budoucnu pak získalo věhlasné zaměstnání s vysokým finančním ohodnocením. V tomto smyslu nejsou výkon a úspěch na škole uznávány. Ve filosofii ScioŠkoly v zásadě proti úspěchu a výkonu nic nenamítají, ale ve spojitosti s výše uvedenými skutečностями dávají přednost jiným hodnotám (ScioŠkoly FAQ, nedat.).

Mezi pedagogické zásady ScioŠkol můžeme zařadit:

- děti jsou přirozeně motivované se neustále učit
- individualita každého dítěte
- otevřenost světu – škola není uzavřené prostředí
- všestranné a motivující učení
- přehledné a směřující prostředí
- bezpečné prostředí
- co mohou udělat děti, ať dělají děti
- zpětná pozitivní i negativní vazba bez známkování (ScioŠkoly FAQ, nedat.).

2.2 Organizace ve ScioŠkole

V této kapitole se budu věnovat pojmům, které ScioŠkoly zavádí a používá je v ŠVP a chodu školy. Je vhodné se se slovníčkem pojmů seznámit pro lepší orientaci v organizaci a struktuře školy.

Do slovníčku řadíme například **kolej**, což je neměnná skupina věkově smíšených dětí. Každá skupina má svého přiděleného průvodce a tráví společně čas při snídaních, výletech, vymýšlí návrhy na shromáždění a dohromady si sdílí aktuální dění ve škole.

Zatímco **věkovka** je skupina žáků v obdobném věku, která se obvykle učí společně, **kruh** je skupina dětí, která má na starosti určitou organizaci ve škole. Mají svá práva a povinnosti. **Kruhu** je přidělena veškerá správa, často tedy děti hospodaří i s financemi, a zodpovědnost za konkrétní místnost. Tou může být například kuchyň, knihovna nebo bufet. Členství je založeno na dobrovolné účasti.

Projektem se myslí integrované tematické vyučování. Nejprve je činnost vedená průvodcem, brzy se však ujímají iniciativy děti a je jen na nich, jak se úkolu zhostí. V případě potřeby, mohou děti samozřejmě průvodce požádat o spolupráci nebo rady. Ten jim poskytuje průběžnou zpětnou vazbu a na konci projektu očekává prezentaci výsledků.

Nyní se dostáváme k pojmu **průvodce**. Ve ScioŠkole vnímají roli učitele jako dospělého, který diktuje co, kdy, kde, jak a s kým mají děti dělat. Průvodce je naopak člověk, který dětem pomáhá orientovat se ve světě, v jejich potřebách a vede je ke studijní autonomii. Průvodce není neomylný a dítě může často lépe vědět, co zrovna potřebuje.

Dětem je poskytnut volný neboli **nestrukturovaný čas**, ve kterém si samy určují náplň a organizaci jejich činnosti.

Svět v souvislostech znamená vyučovací blok vedený prostřednictvím integrovaného tematického vyučování a spojuje rozmanité sféry lidské aktivity. Čas, kdy děti samostatně pracují na vlastním projektu, se nazývá **samorost** a je součástí světa v souvislostech. Žáci přichází s vlastními podněty a samy určují co, jak, kdy, s kým a kde se chtějí učit. Na konci opět prezentují výsledky své práce.

Účast na **shromáždění** je dobrovolná. Jedná se o setkání všech průvodců a dětí, kde diskutují život ve škole, určují nová funkční pravidla a ruší stará nefunkční. Hlas každého průvodce a dítěte je rovnocenný (ScioŠkoly FAQ, nedat.).

II. Praktická část

Praktickou částí navazuji na část teoretickou. V teoretické části práce bylo mým úkolem popsat současný stav u nás dostupných alternativních směrů a popsat směr nový – ScioŠkolu. Další část mé bakalářské práce je věnovaná praktickému výzkumu, ve kterém ještě hlouběji prozkoumám cíle a principy výuky ve škole. V rámci metodologického postupu popisuji průběh výzkumného procesu, stanovuji si cíl výzkumu a charakterizuji respondenty. V kapitole č. 4 představuji výsledky výzkumného šetření.

3 Výzkumné šetření

3.1 Výzkumný cíl

Současná moderní doba dává velký prostor pro vznik nových vzdělávacích koncepcí a to především těch alternativních. Vznikají nové, moderní a inovativní metody a formy vzdělávání. Jak jsem již nastínila v úvodu, cílem mé bakalářské práce je hlouběji poznat výchovné a vzdělávací strategie poměrně nového alternativního směru ScioŠkoly. Výzkum tedy bude realizován s cílem prohloubení znalostí o ScioŠkole, které mi následně umožní vystihnout její výchovné a vzdělávací principy a strategie. K hlavnímu cíli empirické části se dostanu skrze dílčí otázky směřované průvodcům. Hlavním úkolem mého výzkumu bude doplnit informace uvedené v teoretické části.

Z praktického pohledu budou tyto informace vhodné pro širokou veřejnost a to zejména pro rodiče, kteří budou zvažovat umístění svého dítěte do této školy a díky informacím získaným v této práci mohou škole lépe porozumět.

3.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsem utvářela tak, aby splnily hlavní cíl výzkumného šetření. Hlavní výzkumnou otázku jsem stanovila s přihlédnutím k výzkumnému cíli.

3.2.1 Hlavní výzkumná otázka (HVO)

- HVO 1: Jaké jsou výchovné a vzdělávací strategie ScioŠkoly v povědomí průvodců?

3.2.2 Vedlejší výzkumné otázky (VVO)

Zvolenou HVO jsem dále rozdělila na 3 specifitější vedlejší výzkumné otázky. Z vedlejších výzkumných otázek jsem následně vytvořila otázky pro rozhovor.

- VVO 1: Jakou mají průvodci motivaci učit na ScioŠkole?
- VVO 2: Mají průvodci povědomí o dalších alternativních koncepcích?
- VVO 3: Jak vypadá spolupráce rodiče s průvodci a ScioŠkolou?

3.3 Metodika výzkumu

Vzhledem k povaze mé hlavní výzkumné otázky a ostatních vedlejších výzkumných otázek jsem se rozhodla pro kvalitativně zaměřený výzkum a to rozhovor, konkrétně polostrukturovaný, a analýzu dokumentů.

Ten svou charakteristikou spadá do nejčastěji užívaných kvalitativních metod (Švaříček, Šedřová a kol., 2014).

Pro polostrukturovaný rozhovor si badatel dopředu připraví seznam otázek, které může dle potřeby libovolně měnit a doplňovat o další otázky vyplývající z rozhovoru a aktuální situace (Skutil, 2011).

Tento typ rozhovoru je také vhodný, protože minimalizuje rozdílnosti mezi jednotlivými rozhovory s respondenty (Hendl, 2016).

Mnou zvolené výzkumné otázky vyžadovaly prozkoumání do hloubky. Z toho důvodu je polostrukturovaný rozhovor ideální. Předpokládala jsem také rozsáhlé odpovědi respondentů, což byl jeden z mých dalších důvodů pro volbu právě tohoto typu rozhovoru.

Dohromady byly realizovány tři rozhovory – se dvěma průvodkyněmi a jedním průvodcem. Za prvního respondenta (R1) jsem vybrala průvodce na ScioŠkole v Jihlavě a dalšími respondenty (R2 a R3) byly dvě průvodkyně působící ve ScioŠkole na Praze 6. Všichni byli předem informováni o osobní účasti na rozhovoru, nicméně vzhledem ke zcela výjimečné situaci, která nastala v březnu roku 2020, a to vyhlášením

nouzového stavu vládou ČR¹ nám byla možnost osobního setkání bohužel odepřena. Po emailové komunikaci jsem se s respondenty domluvila na rozhovoru vedeném přes telefonické spojení, se kterým všichni souhlasili.

Kvalitativní výzkum v podobě rozhovoru v sobě však skýtá nevýhody. Zcela jistě nemůže rozhovor substituovat například terénní pozorování. Závěry vyvozené z rozhovorů mohou být zkreslené a ne tak docela spolehlivé. Odpovědi na otázky v rozhovoru by měl výzkumník vložit do kontextu, tzn. kombinovat metodu rozhovoru s další metodou kvalitativního výzkumu (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014).

Pro svou druhou výzkumnou metodu jsem zvolila analýzu dokumentů. Cílem této analýzy bude najít informace k zodpovězení jedné z vedlejších výzkumných otázek.

Analýzu dokumentů řadíme mezi metody používané jak v kvalitativním, tak v kvantitativním výzkumu. Dokumenty, ať už v jakékoli formě, obsahují postoje, hodnoty a ideje, osobní či skupinové, vědomé i nevědomé. Do dokumentů obecně zahrnujeme knihy, novinové články, záznamy projevů, deníky, respektive všechny otisky lidské činnosti. Výhoda takových dokumentů je, že na rozdíl od rozhovoru či pozorování data z nich získaná jsou objektivní a nejsou zkreslená (Hendl, 2016).

3.4 Charakteristika ScioŠkol

ScioŠkoly mne zaujaly hned při počátku jejich zakládání. Tehdy existovaly teprve dvě takové školy. Až postupem času a s přibývajícím zájmem rodičů jich bylo otevřeno více než deset. Navíc se k základním školám v roce 2019 přidala i jedna střední ScioŠkola.

Dohromady jsem měla možnost navštívit tři základní ScioŠkoly. Pro realizaci mého výzkumu jsem si vybrala dvě, konkrétně jednu v Jihlavě a jednu na Praze 6, které v následujících kapitolách podrobně popíši. Informace jsem čerpala především ze školních vzdělávacích programů (ŠVP) obou škol.

¹ Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Sbírka zákonů, článek 6 odst. 2. „vláda prodlužuje do 30. dubna 2020 nouzový stav vyhlášený usnesením vlády ze dne 12. března 2020 č. 194 o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru (označovaný jako SARS CoV-2) na území České republiky od 14.00 hodin dne 12. března 2020 na dobu 30 dnů, které bylo vyhlášeno pod č. 69/2020 Sb.“

3.4.1 ScioŠkola Jihlava

Budova se nachází v blízkosti centra města Jihlavy a poblíž parku Heulos. Škola je umístěna ve třetím nadzemním podlaží a pro žáky je zpřístupněn prostor zahrady a vnitroblok areálu. Necelé dva kilometry od školy je městský park se zoologickou zahradou. V těsné blízkosti školy jsou zastávky MHD, autobusové i vlakové nádraží.

Škola může vzdělávat až 100 žáků mezi 6 až 16 lety. Jedná se o soukromou školu, tudíž se na ní platí školné, které se v současnosti pohybuje okolo 4 tisíc korun za jeden měsíc.

Do organizace školy i do vzdělávacího procesu zapojují široké okolí, rodiče a rodiny dětí, se kterými organizují besedy, přednášky a další společné akce. Od rodičů je očekávána aktivní účast na životě školy. Průvodci se pravidelně s dětmi a jejich rodiči setkávají a shrnují dosavadní výsledky žáka. Hodnocení je ve formě zpětné vazby a místo klasifikace ve formě známkování je použito slovní hodnocení. Škola klade důraz na učení vlastní odpovědnosti za vzdělávání a na samostatnost při výběru technik zvládnutí učiva. Individuální přístup ke každému je pro školu stěžejním. Jedním z nejdůležitějších kritérií pro přijetí je aktivní spoluúčast při činnostech a kultuře školy, respektovat pravidla a hodnoty ScioŠkoly a pravidelný zájem o školní vzdělávání.

Děti se setkávají v heterogenních skupinách různého věku i pohlaví a společně pracují na projektech věnovaných tématům, která si mohou volit sami. Z metod průvodci používají například: kooperativní a skupinové učení, konstruktivismus, projektovou výuku a vedou děti ke studijní autonomii. Škola se zaměřuje na komplexní vzdělávání žáků, čímž je připravuje na neustále se měnící svět 21. století (Školní vzdělávací program, 2019).

3.4.2 ScioŠkola Praha 6

Školní vzdělávací program pro ScioŠkolu na Praze 6 nese odlišný název Cesty k rozkvětu, ale je velmi podobný ŠVP ScioŠkoly v Jihlavě. Proto zde uvedu pouze některé odlišnosti.

Škola je určena pro maximálně 150 dětí a poskytuje vzdělání pro žáky 1. – 9. třídy. Jako soukromá škola i zde je placeno měsíční školné ve výši 10 700 korun. Škola má dobrou dopravní dostupnost a nedaleko se nachází Šárecké údolí.

Zapojením se do mezinárodních projektů škola buduje vztahy se školami a institucemi v zahraničí (Školní vzdělávací program, 2018).

3.5 Analýza dokumentů

V této kapitole se zaměřuji na analýzu pedagogických dokumentů vybraných škol. Zvolila jsem volně dostupné dokumenty uveřejněné na internetových stránkách škol a zaměřila jsem se především na získání dat k zodpovězení VVO 3.

Mezi mnou vybranými dokumenty byl školní vzdělávací program, výroční zpráva, on-line dostupné informace na webových stránkách školy a internetový inzerát.

Mým původním záměrem bylo čerpat informace především z výročních zpráv, u kterých jsem předpokládala výskyt informací ohledně aktivit a činností škol za uplynulé školní roky. Velkým překvapením bylo, že výroční zprávy ScioŠkol na Praze 6 ani jihlavské ScioŠkoly k nalezení na webových stránkách nejsou. Pro účely své práce jsem tedy hledala i mezi ostatními školami a ostatními dokumenty. Ze všech 11 základních ScioŠkol je možné najít pouze výroční zprávy jedné ScioŠkoly a to na Praze 11.

3.5.1 Spolupráce s rodiči

Aby bylo dítě přijato do ScioŠkoly, je nutné jako rodič vyplnit nejdříve předběžnou, poté závaznou přihlášku a následně být pozván i s dítětem na osobní pohovor. Ten probíhá i s dítětem a to nejlépe za osobní účasti obou rodičů. Jedná se o zhruba půl až hodinový zápisový pohovor, který má za úkol zjistit, zda rodiče splňují povinné kritérium soulad s hodnotami a principy ScioŠkol, projevují zájem o aktivní účast na činnostech školy. Hodnocením se stává i souznění s výukovými metodami a předpoklady k dobré spolupráci (Zápis do ScioŠkoly, 2018).

Od rodičů je očekáváno následující:

- jednou za rok rodič navštíví školu během výuky
- škola jednou ročně doporučí knihu nebo film, který rodič přečte/shlédne
- rodič se bude snažit pochopit pedagogické metody a bude je umět porovnat
- pokud zapochybují o tom, jak se daří jejich dítěti ve škole, kontaktují školu

- budou aktivními účastníky setkávání s ostatními rodiči, celoškolských akcí a podle možností v případě potřeby se zapojí do chodu školy
- na vyžádání školy se budou účastnit školních schůzek (Východiska, 2017).

Každé dítě společně s jeho rodiči a průvodcem vytváří svůj individuální vzdělávací plán, který reflektuje jeho schopnosti, potřeby, zájmy, přání a aktivity. Průvodci v pravidelných intervalech dávají dětem i rodičům zpětnou vazbu, která obsahuje informace o tom, jak se dítěti ve škole daří. Hodnocení žáků probíhá formou zpětné vazby, která je poskytnuta dítěti ihned při nebo po činnosti. Zároveň jsou výsledky žáka shrnovány na takzvané tripartitní schůzce, při které je účasten průvodce, žák a rodič. Tato schůzka je shrnutím za předchozí, zpravidla tříměsíční, období a společně zde nastavují cíle a metody pro období nadcházející.

Rodiče jsou podporováni a vybízeni k tomu, aby organizovali semináře, přednášky, dílny a jiné aktivity pro děti přímo ve škole nebo i mimo školní půdu (Školní vzdělávací program, 2019).

Škola často navazuje kontakt s rodiči, které mají formu osobních setkání při tripartitách, individuálních a skupinových schůzkách nebo nepřímo komunikuje skrze elektronický informační školní systém, Facebook či zpravodaj. V minulosti se konaly koncepční debaty s rodiči, kde se rodiče mohli ptát vedení školy na formu výuky a navrhnout v její organizaci změny (Výroční zpráva, 2016).

3.5.2 Průvodce

Během analýzy dokumentů mne dále zajímaly požadavky kladené na průvodce.

Ve ScioŠkole nepřetržitě budují stabilní tým odborníků, takzvaných průvodců. Slovo průvodce zvolili místo pojmu učitel záměrně. Průvodce totiž pomáhá, provází a usnadňuje dítěti orientovat se v rychle měnícím se světě, odhalovat jeho silné stránky a připravovat s ním strategie a formy výuky. Každý jednotlivý průvodce musel absolvovat náročné přijímací a zaškolovací řízení (Výroční zpráva, 2016).

Dále jsem nahlédla do inzerátu hledajícího průvodce na ScioŠkolu v Jihlavě.

Kvalifikaci pro učitelství na prvním stupni základních škol ve ScioŠkole vítají, ale není podmínkou pro přijetí. Nezbytné je mít zkušenosti s prací s dětmi, jako například vedení kroužků, skaut, lektorování a jiné. Praxe ve školství není nutná.

ScioŠkoly hledají průvodce, který bude schopen naslouchat dětem, podávat i přijímat zpětnou vazbu, řešit problémy, pracovat se změnou a průběžně se učit (Průvodce ve ScioŠkole Jihlava, 2020).

3.6 Rozhovory

3.6.1 Způsob analýzy a interpretace výzkumného šetření

Všichni respondenti souhlasili s použitím rozhovoru pro účely mé bakalářské práce a byli velmi vstřícní a ochotní rozhovor poskytnout. Předem připravené otázky byly seřazeny do pořadí, jež nebylo možné pokaždé dodržet, a dle situace jsem pořadí otázek měnila. Pokud to bylo nutné, byly některé otázky rozebrány ještě podrobněji či doplněny podotázkou. Všichni respondenti vždy odpověděli na všechny otázky. Všechny rozhovory probíhaly telefonickou formou přes mobilní telefon, na který byly zaznamenány a následně doslovně přepsány do elektronické podoby. Celková doba záznamu měla 57 minut a 3 vteřiny. Po doslovném přepsání rozhovorů jsem data analyzovala podle techniky otevřeného kódování, která se provádí tak, že výzkumník „lokalizuje témata v textu a přiřazuje jim označení“, „čte terénní poznámky a přepisuje rozhovorů a všímá si kritických míst“ a také „odhaluje v datech určitá témata“, jak popisuje Hendl (2016).

Toto je seznam použitých otázek:

1. Zajímal/a jste se při výběru tohoto zaměstnání o vzdělávací program a metody, s jakými škola pracuje?
 - Zjišťovala jste si podobné informace i o ostatních školách?
2. Jaký byl váš hlavní důvod stát se průvodcem právě na ScioŠkole?
3. Dokázal/a byste uvést několik hlavních myšlenek alternativních škol?
4. Jaké největší výhody a nevýhody spatřujete v alternativních pedagogických koncepcích?
5. Chtěl/a byste a dokázal/a byste učit na běžné tradiční škole?
6. Jak se ScioŠkola postavila k výuce během aktuální situace - koronavirové epidemie – kdy byly školy uzavřeny?
7. Jaké jsou možnosti spolupráce rodiče s průvodcem a ScioŠkolou?
8. Zaměříme-li se na tradiční způsoby spolupráce s rodiči (třídní schůzky, zápis do 1. ročníku,...), praktikuje škola některé z nich netradičním způsobem?

9. Zabývá se škola ještě některými z netradičních forem spolupráce s rodiči kromě uvedených v předchozích otázkách?
10. Jak často se s rodiči setkáváte?
11. Řešíte kázeňské prohřešky dětí podobným způsobem jako na běžné škole?
Tato otázka byla již při prvním rozhovoru pozměněna a byla ponechána stejně pozměněna i po zbylé dva rozhovory:
→ Jak řešíte kázeňské prohřešky dětí?
12. Je nějakým způsobem ovlivněna výuka na základě podnětů od rodičů?

Zajímal/a jste se při výběru tohoto zaměstnání o vzdělávací program a metody, s jakými škola pracuje?

Tato otázka byla položena se záměrem zjistit, jak velká byla motivace zjišťovat si předem metody ScioŠkoly a do jaké míry se zajímali o její program. Předpokladem bylo, že se průvodci budou předem zajímat o danou alternativu, sympatizovat s jejími metodami a vzhledem k sympatiím se školou, se zde budou chtít stát průvodcem. Dalším předpokladem bylo, že budou mít srovnání i s dalšími školami alternativního typu. Tato otázka je částečnou odpovědí na VVO 1 a zároveň VVO 2.

R1: „*Ne.*“

R2: „*Narazila jsem na to při výběru inzerátů.*“

R3: „*Jo zjišťovala jsem si to. Když jsem se hlásila do naší školy tak v té době teprve vznikala, byla jsem v zakládajícím týmu, takže jsme všechno hodně vymýšleli. I když jsem se o to hodně zajímala, ty informace nebyly. A protože ostatní školy tehdy taky začínaly, tak bylo vše dost nejasný a myslím, že během toho prvního roku a až doteď si ujasňujeme, jak přesně to chceme dělat a co přesně má být náplň vzdělávání a i ty metody.*“

Jaký byl váš hlavní důvod stát se průvodcem právě na ScioŠkole?

Touto otázkou jsem navázala na otázku předchozí a především cílem této otázky bylo kompletně zodpovědět VVO 1. Doplnila jsem si tím informaci, co přesně vedlo budoucí průvodce zvolit si takové zaměstnání a jaká byla jejich motivace.

Předpokladem bylo, že průvodci budou sympatizovat s metodami a vzdělávacím plánem této alternativní školy.

R1: *„Mě tam hlavně zaujalo na tom inzerátu, protože jsem posílal dokumenty přes inzerát, že hledají raději skautského vedoucího než absolventa fakulty. To mě zaujalo a řekl jsem si, to bude zajímavý a za zkoušku nic nedám.“*

R2: *„Hledala jsem jinou práci, tam, kde jsem byla, mi nevyhovovala. Hledala jsem už cíleně v oblasti vzdělávání a tím, že nemám vystudovanou pedagogickou fakultu, tak tohle pro mě bylo ideální, protože ScioŠkoly nepožadují pedagogický vzdělání.“*

R3: *„Protože jsem hledala školu, která by to dělala trochu jinak, než je to zavedené v tradičních českých školách. Zároveň jsem vysokou školu studovala v zahraničí a tady mi ten titul nebyl úplně uznán, tak jsem potřebovala školu, které by nevadilo, že mám na český školství takový pofiderní vzdělání. Nemusela jsem mít formální vzdělání podle zákona o pedagogických pracovnících.“*

Dokázal/a byste uvést několik hlavních myšlenek alternativních škol?

V teoretické části práce jsme se dozvěděli, že je velmi složité najít ucelenou definici alternativních škol. Obecně mohou lidé často tápat, co přesně alternativa ve vzdělávání znamená, nicméně průvodci by měli mít svůj názor již jasnější. Tato otázka byla položena se záměrem zjistit, do jaké míry mají průvodci povědomí o dalších alternativních koncepcích. Cílem otázky bylo zjistit odpovědi na VVO 2. Předpokládala jsem, že průvodci se o alternativní vzdělávání zajímali a budou schopni několik obecných rysů vyjmenovat.

R1: *„Tak každá alternativní škola má trochu jiný myšlenky, ale kdybych to měl říci za sebe, za nás, tak by to bylo, že učím to co má smysl, druhé by bylo, že naslouchám dětem, ať už jejich názoru a podobně. Dalším bodem by bylo, že hlavním nejsou vědomosti, ale kompetence, postoje, dovednosti, respektive vědomosti nejsou to hlavní. A ještě by tam mohl být férový přístup.“*

R2: *„To slovo alternativní chápu tak, že je to jako alternativa k tomu tradičnímu vzdělávání. Což znamená, že to může být úplně cokoliv, co nespadá do škatulky tradiční škola. A ty myšlenky, určitě to nedokážu říct obecně, protože nejsem odborník na alternativní vzdělávání a nevyznám se ve všech proudech těch alternativ. Ale za mě,*

co se týče Scioškoly a škol, se kterými mám zkušenost, tak je to přátelská respektující komunikace se studentama, přátelský a otevřený prostředí ve vztahu ke studentům, ale i mezi pedagogy navzájem. Velký prostor pro dialog, a velký prostor pro to, aby děti samy mohly utvářet to, kam škola bude směřovat.“

R3: „Úplně z hlavy nebudu asi vědět definice, ale za mě je to větší propojení učiva s místem - místně ukotvený učení. Tohle jsou věci, co bych ve škole chtěla dělat. Volnost, nemusí být vše podle šablon nebo podle toho co je přesně napsáno ve školních plánech. Že si to můžu hodně přizpůsobovat podle toho, co vnímám, že by děti zajímalo nebo potřebují, zrovna teď. Pak je důležitý to, jak funguje náš tým a jak hodně jsme propojeni s vedením. Nemáme tak úplně hierarchii, která je obvyklejší v klasických školách, ale jsme spíš spolupracující a nikdo se nezavírá do svých kabinetů, ale jsme jeden tým, který funguje dohromady.“

Jaké největší výhody a nevýhody spatřujete v alternativních pedagogických koncepcích?

Tato otázka navazovala na otázku předchozí. Úkolem této otázky bylo zjistit podrobnější informace k VVO 2 a zodpovědět ji tak kompletně. Předpokládala jsem, že průvodci mají přehled o pozitivních i negativních vlastnostech alternativních škol.

R1: „Výhodu vidím v tom, že staví na výzkumech, faktech. Mám dojem, že to naše klasické školství je postaveno na nějaké tradici, na tom, že to děláme tak jak jsme byli zvyklí, tak jak jsme to zažili my na škole. Takže vidím výhodu v tom, že se můžeme (ScioŠkola) oprostít a jít za tím co dává smysl.

Nevýhodu alternativních škol vidím v tom, že jsou to většinou soukromé školy a na většinou škol je školné, jsou placený, a to samo o sobě školy omezuje, protože rodiče mají někdy pocit, že jsou našimi klienty, že si nás platí a je tam trochu jiný vztah, než na té klasické škole. To omezuje. Rozhodně to není u všech rodičů, ale cítím to tam a občas se to objeví.“

R2: „Mně se o tom asi těžko mluví, protože se přesně nevyznám ve všech alternativních školách. Můžu mluvit za ScioŠkolu, kde pracuju. Ale asi nemůžu mluvit za alternativní školy za všechny. Ty výhody se dost překrývají s tím, co jsem říkala předtím. Plus bych přidala velkou možnost výběru. Myslím to tak, že děti u nás ve škole mají hodně velký prostor na to, čemu se zrovna budou věnovat nebo mají velký prostor ovlivnit ty hodiny.

To je velká výhoda. A jedna z největších výhod je právě to respektující prostředí. Že s těma dětma otevřeně mluvíme o všem a oni k nám mají důvěru a zase vědí, že s náma můžou mluvit o všem. Takže to považuju za velkou výhodu. Co se týče nevýhod, tak si myslím, že to není pro každého. Existuje spousta dětí, který potřebují pevný řád a vlastně jim to pomáhá se v tom orientovat a to my třeba tak úplně nenabízíme, takže to je tam jako trochu ztracený.“

R3: „Výhody bych viděla právě v tom, že si učitel může to, co dělá přizpůsobit svým zájmům nebo tomu, co má pocit, že by pro děti mohlo být zajímavý a samozřejmě že někdy v těch alternativnějších školách je větší časový prostor a asi i finanční (což teda asi záleží jak kde), na to se věnovat různým programům, jiným než co dělá učitel ve třídě, ale je prostor vyrazit ven. Mám pocit, že je tam větší flexibilita toho, co se dá dělat s dětmi. Na druhou stranu se může lehce stát, že úplně nebude koncepce. Může se stát, a u nás se to taky děje, že ne vždycky to dotáhneme do konce. Že nekontrolujeme všechny jejich výstupy. Mám pocit, že ta rozvolněnost může vést k tomu, že některé děti, které nejsou motivovaný, tím můžou docela dobře proplouvat. Možná ty alternativy přitahují nadšence, kteří si od toho představují něco jiného a přinášejí alternativní myšlenky, který nefungují.“

Ted' máte na mysli konkrétně koho?

R3: „Mluvíím spíš o těch učitelích, ale samozřejmě tím můžou být i rodiče.“

Chtěl/a byste a dokázal/a byste učit na běžné tradiční škole?

Průvodci na ScioŠkole můžou i nemusí mít předchozí zkušenosti s vyučováním na běžné tradiční škole. Předpokládala jsem však, že všichni respondenti znají klasickou tradiční základní školu ze svých školních let. Tuto otázku jsem tedy položila záměrně, a to z toho důvodu, aby si průvodci vybavili alespoň ze svých mladších let běžnou klasickou školu a mohli si tak lépe představit pozitiva, negativa a rozdíly mezi tradiční a alternativní filosofií.

R1: „Otázka je, co je to běžná tradiční škola. Ted' jsem se nedávno koukal na projekt MŠMT k současné krizi a tam taky už dávali najevo, že vědomosti nejsou na prvním místě, že jsou nějaké další věci. Takže už i státní školy tohle reflektují. Záleží, pokud by to byla tvrdá tradiční škola, tak asi bych to dokázal, ruku na srdce,

kdybych byl v tíživé situaci, a snažil bych se to dělat svým stylem, dostat tam něco nového.“

R2: „Noo, jako určitě ne. Ale nějakým způsobem bych do toho ráda nahlídla. A myslím, že třeba ta cesta by mohla být taková, že ty klasický školy by mohly převzít nějaký metody z těch alternativních. V rámci možností. Ale určitě učit na klasické škole mě neláká.“

R3: „Jako myslím, že určitě. Ale je pro mě hrozně důležitý, kdo tu školu vede a jak se spolupracuje s kantorským týmem. Ta práce by mě nenaplňovala tak moc, kdyby učila třeba jenom svoji třídu a neměla propojení s ostatními učiteli ve škole. Kdyby to byla škola rodinného typu tak asi určitě jo, ale bylo by mi příjemnější, kdyby ta škola nebyla striktně vedená, podle pevných řádů, které by mi říkaly přesně co, kdy, jak dělat, kdy testovat děti, ale pokud by to bylo rozvolněnější tak mi by to nevadilo.“

Jak se ScioŠkola postavila k výuce během aktuální situace - koronavirové epidemie – kdy byly školy uzavřeny?

Vzhledem k současné situaci, která začátkem roku 2020 ovlivnila chod celého světa, včetně všech škol, jsem zařadila na seznam i tuto bonusovou otázku. Velmi mě zajímalo, jak se situací průvodci ve ScioŠkole vypořádali a jak překážku zákazu osobního kontaktu vyřešili. Otázka směřovala k druhé části rozhovoru a zodpovězení poslední VVO.

R1: „Je to dost velká výzva, toto jsme nikdy předtím nedělali. Za sebe můžu říct, že máme snahu navázat na to, co jsme dělali předtím. To znamená, že forma výuky probíhá tak, že pořád naslouchám dětem, děti mají možnost volby, dáváme jim ten výběr, co jsme používali předtím. Chceme učit to, co dává smysl. Snažíme se to zachovat, byť je to o dost těžší, protože obecně učitel neví, jakou situaci má dítě doma. Jestli se musí starat o mladšího sourozence a nemá podporu rodičů a musí být na to vzdělávání sám nebo naopak jestli se mu rodiče můžou věnovat a pomůžou mu.“

R2: „Já myslím, že se nám docela rychle podařilo přejít na online systém vzdělávání, takže fungujeme přes Google classroom, kde děti mají své předměty. Plus jsme v každodenním kontaktu s dětmi osobně, máme mentorský rozhovory, máme celotřídní meety (pozn. autora: setkání), máme možnosti, kdy ty děti pracují i bez průvodce online

ve skupině, to jim zprostředkováváme. A v rámci možností se snažíme držet současný rozvrh, který byl ve škole, ale zároveň nechceme děti přetěžovat tak, že bysme na ně nabalili úplně všechno. Snažíme se nějak zohlednit tu situaci.“

R3: „My jsme se přesunuli na online učebny. Jsme rozděleni na trojročí a pro ně tam máme úkoly z češtiny z matematiky a dvakrát týdně z angličtiny a jednou týdně tam mají celý den vyhrazený na to, aby se mohli věnovat projektům, které trvají měsíc. Takže vždycky ráno dostanou úkoly a pak mají čas se tomu věnovat. Průvodci jsou pro ně online a děti mají čas, kdy si s námi můžou zavolat a konzultovat svojí práci, nebo třeba když si s něčím nevědí rady, tak právě nám zavolají. Třeba se třetákama se tam potkáme při matice, a já jim vysvětluju, jak by se na něco dalo jít nebo společně na to přijdem. Myslím si, že to je dobrý, že jsme totiž zjistili, že rodiče tráví hrozně moc svého času na tom, že jim to vysvětlujou. Takže se jim takhle snažíme ubrat ten čas s dětma a můžou se věnovat jiným věcem. Zároveň máme mentorský skupinky ve škole, nemáme teda třídu a třídního, ale každý z nás mentoruje třeba deset dětí ve škole, a tak vždycky jednou týdně si s náma můžou děti zavolat a popovídat si o tom, jak se jim daří, jak to zvládají s tou školou, v čem je třeba je podpořit nebo si jen tak popovídáme. Ale ještě to vyvíjíme a snažíme se to vyladit.“

Jaké jsou možnosti spolupráce rodiče s průvodcem a ScioŠkolou?

Rodiče by od vzdělávání svých dětí neměli být odtrženi a měli by být samozřejmou a živou součástí školního prostředí. V alternativních školách se předpokládá daleko častější a intenzivnější spolupráce s rodiči, než je tomu na běžných školách. Tento rys charakteristický pro alternativní směry jsem si chtěla otázkou ověřit. Tato otázka a všechny zbylé měly za cíl zodpovězení poslední výzkumné otázky.

R1: „Rodič může se ScioŠkolou spolupracovat úzce, protože my jsme rádi, když rodič má nějakou dovednost, má možnosti jak výuku ve škole zpestřit. Rodiče u nás měli možnost třeba vést nějaké kroužky, zatím jich tedy bylo pár, ale i takoví zde byli. Někteří třeba nabídli, že pracují někde, kam se s dětmi můžeme přijít podívat, takže nám takto vycházejí vstříc. Někteří nám pomáhají materiálně, což je také pozitivní. To je teda za spolupráci rodič – škola.

Ve spolupráci rodič – průvodce je za mě strašně důležitý, že je rodič ochoten se podílet na řešení problémů a situací, který nastanou během vzdělávání. Ať už je to třeba, že se učitel musí obrátit s tím, že dítě něco nemá, něco se mu nedaří a vybidne rodiče ke spolupráci. To je za mě velký základní benefit, který by z toho vztahu měl plynout.“

R2: „Myslím, že škola je hodně otevřená tomu, se s rodiči bavít. A komunikujeme skrze různé kanály. Teď v současnosti asi nejčastější je email. Ale necháváme to taky hodně na těch rodičích. To znamená, že když rodič chce něco řešit, tak to je necháný hodně na něm, aby on si našel ten čas, přišel se třeba podívat, přišel na schůzku. Všem těmhle možnostem je ta škola otevřená. Zároveň od nás není ten tlak, že bysme ty rodiče nutili, aby s náma komunikovali, takže je to hodně o nich. Bud' někdo chce být v úzkým kontaktu, takže tu příležitost má anebo někdo chce být ve vzdálenějším kontaktu, ta možnost taky je. A minimálně se dvakrát ročně setkáváme na tripartitách i s rodičem i s dítětem, kdy ten rodič může při rozhovoru průvodce s dítětem vysledovat nějaký progres a směřování toho studenta a samozřejmě pak má prostor se pobavit i s tím dítětem i s tím průvodcem o tom, jak se to dítě vyvíjí.“

R3: „No to je zajímavá otázka. Já mám ve škole na starosti komunitní akce, tak právě, než jsme tu školu zakládali, tak jsem se hodně těšila, že bysme to mohli udělat, tak jak jsem to znala právě z amerických škol, že tam rodiče byli hodně zapojení a právě při takových komunitních akcích byli součástí organizačního týmu, ale u nás se to zatím nějak ještě nepodařilo. Protože já totiž vždycky ty rodiče zvu, aby se připojili, ale zatím se nepodařilo nikoho přilákat. Mám pocit, že to je u nás nevyužitý potenciál. Byla bych ráda, kdyby se rodiče víc zapojili. Kromě toho nevím, jestli ty možnosti mají no...možná že jsme hodně otevřený, a oni nejsou zvyklí s něčím přijít. Myslím, že kdybychom vytvářeli víc příležitostí, tak by možná přišlo víc rodičů. Zatím jediný náš kanál je naše facebooková skupina, sice je trochu k zlosti (smích), ale třeba jsme dělali vánoční setkání a tam třeba něco napekli nebo sem tam něco s dětma dělali. Párkrát někdo pomohl při projektu. Ale asi ne tak moc, jak jsem doufala, že se rodiče zapojí.“

Zaměříme-li se na tradiční způsoby spolupráce s rodiči (třídní schůzky, zápis do 1. ročníku,...), praktikuje škola některé z nich netradičním způsobem?

Tuto otázku jsem položila se záměrem zjistit, do jaké míry spatřují průvodci rozdíl mezi tradičním a netradičním způsobem spolupráce s rodiči. Odpovědi respondentů sloužili k zjištění informací pro VVO 3.

R1: „*Tak třeba rodičovské schůzky děláme formou workcafé. Sejdeme se dohromady v nějaké místnosti a tam diskutujeme a řešíme společně, představujeme nějaké téma, je to taková velká platforma...ale ne vždycky teda všichni rodiče přijdou. Někteří chodí, někteří nechodí. To je jeden způsob, ale samozřejmě existují i takové situace, kdy se sejde rodič s průvodcem, anebo rodič – průvodce – dítě. Což může být třeba nějaký výchovný problém: průvodce řekne v čem je problém, dítě se k tomu může nějakým způsobem vyjádřit a rodič to vyslechne a může k tomu taky něco říct. A naopak, třeba rodič chce vědět, jak se dítěti daří například v češtině: dítě ukáže, co dělá, předvede výsledky své práce a je tam průvodce, který to může okomentovat a má na to svůj pohled a rodič, který vidí, jak to dítě funguje.*“

R2: „*Já se přiznám, že to jak to funguje tradičně, si pamatuju tak maximálně z toho, jak jsem chodila já do školy. Ale co se týče zápisu do prvních tříd, tak ten probíhá určitě jinak, než na ZŠ. Já vám o tom neřeknu úplně detaily, protože působím na druhém stupni, ale tam je to jako nějakou formou „dne jinak“, kde si ty děti můžou vyzkoušet nějaký aktivitu, připravený našima průvodkyněma v první třídě. Potom je tam velký prostor pro rodiče a mluví s nima vedení.*“

Třídní schůzky jako takový nemáme. Ta setkání probíhají v rámci úzký skupiny, rodič – průvodce a to dítě. Ročníkový třídní schůzky jako takový máme pouze v případě výjimečný situace. Teď jsme měli schůzku o přijímacích zkouškách, a spíš to bylo formou diskuze.“

R3: „*Joo, třídní schůzky, jak jsme rozdělení do trojročí: 1.-3., 4.-6., 7.-9., ale devátou ještě nemáme, ta bude příští rok, tak na podzim, když začal školní rok tak pro každý to trojročí jsme měli jeden večer. Vždycky všichni rodiče přišli a my jsme tam byli jako průvodci toho trojročí a povídali jsme si s nima, o tom co bude ten školní rok a odpovídali na různý otázky a tak. Tak to jsme měli. Já jsem třeba loni s třídou jela na konci roku na vodu, to bylo moc fajn, to byl takovej společnej zážitek. A jednou jsme měli takový den, kdy mohli přijít odpoledne na čaj a na sušenky a popovídat si.*“

A zápisy do první třídy, já jak u toho přímo nejsem, tak přesně nevím. Je to jako škola na nečisto, tak se to jmenuje. A letos to bylo asi úplně jiný kvůli tomu koronaviru.“

Zabývá se škola ještě některými z netradičních forem spolupráce s rodiči kromě uvedených v předchozích otázkách?

Otázka navazovala na otázku předchozí a jejím účelem bylo, doplnit informace, které mohly být vynechány nebo opomenuty v otázce předchozí. Výpovědi respondentů na tuto otázku byly zároveň dalšími důležitými daty pro vyhodnocení VVO 3.

R1: *„Teď mě už nic nenapadá, co bych mohl dodat.“*

R2: *„Ještě jsme vymysleli, že bychom rádi s rodiči budovali nějaký neformální vztahy v rámci komunitních akcí. To je teď na takovém začátku, kdy teď je to teda současnou situací stopnutý úplně, ale snažili jsme se alespoň jednou za dva za tři měsíce svolat nějakou komunitní akci, třeba tvoření ve škole nebo nějaký výlet nebo něco takového. A na závěr školního roku máme vždycky takovou zahradní slavnost. Tím, že ta škola jede teprve třetí rok a je mladičká, tak tohle je ještě zrovna oblast, která má velký prostor se posunout ještě dál, je v začátcích.“*

R3: *„Napadají mě tripartity, které máme dvakrát ročně. To se sejde průvodce – rodič a dítě a mají tak půl hodinky na to, jak se tomu dítěti daří. Ale to právě nevím, jestli tohle na jiných školách taky nedělají, jestli to je jako úplně netradiční.“*

Jak často se s rodiči setkáváte?

Předpokládalo se, že tak jako tomu je i v jiných alternativních koncepcích, i ScioŠkola bude dbát na časté setkávání s rodiči. Touto otázkou se měl předpoklad ověřit.

R1: *„Kromě toho, že nás občas někdo odchytí na chodbě a něco jde řešit, tak jsme měli tento rok 2x workcafé, pak máme úvodní schůzky a na konci roku, kde informujeme, posíláme každý týden rodičům email s novinkami, což není úplně setkávání, ale je to další kanál směrem k rodičům. A pro setkání rodič – průvodce – dítě máme vypsána dvě konzultační období, případně se domluvíme ještě na jiném termínu*

s rodičem. A pak podle potřeby...někteří se ve škole pomalu ještě ani neukázali a někteří chodí až třikrát za půl roku. Je to jak kdo potřebuje.“

R2: „2x za rok na tripartitách, což je nezbytný minimum. A potom se s rodiči setkáváme, pokud má dítě nějaký problém a my ho potřebujeme řešit i s tím rodičem. Takovou schůzku většinou svoláváme my. Nebo se potom vidíme, že je schůzka iniciovaná ze strany rodiče. Potom ideálně 4x za rok na komunitních akcích. Výjimečně jsou besedy, třeba 1-2x za rok.“

R3: „Tak dejme tomu to jedno setkání na začátku školního roku, pak jsme měli teda tu vánoční slavnost, pak během listopadu jsme měli ty tripartity, a kdyby ten školní rok normálně pokračoval tak teďka máme takovou jarní akci komunitní, pak bysme měli dubnový tripartity a pak zase na zakončení roku. Tak třeba šestkrát no.“

Jak řešíte kázeňské prohřešky dětí?

Díky položení této otázky, jsem se dozvěděla informace ke způsobům práce průvodců s narušením výuky a vyučovacího procesu dětmi. Zajímalo mne, jak průvodci s neukázněností pracují.

R1: „Na tohle máme přesně vypracovaný systém, což funguje tak, že když se stane závažné porušení školních pravidel, tak by žák s průvodcem měli jít bokem. Jedná se o tzv. pohovor, kde si vysvětlí, k čemu došlo, co bylo porušeno, průvodce vyslechne dítě a vysvětlí si, jak by to mělo fungovat do budoucna. Pokud dítě nasbírá tři pohovory, získává kartu chování, poté se již zvou i rodiče a snaží se hledat řešení. Případně se zapojuje i školní psycholog, pokud je to vážnější. No a v kartě chování jsou kolonky, které se bodují a pokud dítě získá po vyučovacím dni málo bodů, další den pracuje odděleně od skupiny. Ochráněni jsou ostatní a důsledek pro dítě je, že je odloučeno od skupiny.“

R2: „Tím, že nemáme žákovský knížky, tak moc nefungují žádné poznámky. Většinou to řešíme prvně s dítětem, tzn. rozhovor s dítětem, a pokud to uznáme za tak závažný, že by o tom měl vědět rodič, tak hned voláme a sjednáváme schůzku, kde buď je přítomný jen rodič, nebo rodič i s tím dítětem, aby se to nějak vykomunikovalo.“

R3: „*Hmm, my máme takový systém. Nejdřív to řešíme s tím dítětem individuálně, ve třídě a během výuky se to snažíme vyřešit. Ale když to ten den někdo nedává, tak je pošleme na samostatnou lavici, vedle naší průvodcovny. Tam ty děti můžou samostatně pracovat. A ono to kolikrát pomůže, že je nevyrušuje ten kolektiv těch ostatních a zasoustředí se a dodělají to. A pak máme takový pravidlo, že když tam jsou během měsíce třeba třikrát tak si s nimi povídá mentor, o tom co se děje, co by se mohlo změnit a taky máme školní psycholožku, se kterou to řešíme. No a potom, když se tohle víc opakuje, tak se scházíme s rodičema a s tím dítětem a společně hledáme cestu, jak to dítě podpořit. Měli jsme tam i několik dětí, kterým jsme říkali, když už povídání nestačí, tak co s tím dál, a to byly děti starších ročníků a to šlo mimo mně, a nevím, jak se to řešilo. Já vím, že jsme o tom hodně diskutovali a hledalo se řešení, co s nima. Já vím, že pak tam třeba probíhala jednou týdně, že si sepsali dohodu a vždycky jednou týdně přišli rodiče a někdo z vedení a jejich mentor a děti a tam měli právě takový extra setkání, a bavilo se o tom, jak se ta dohoda daří splňovat. Pak se tam hodně pracuje s tím, že něco se nastaví ve škole, ale něco se nastaví i doma, aby byla spolupráce školního i domácího prostředí.*“

Je nějakým způsobem ovlivněna výuka na základě podnětů od rodičů?

Poslední závěrečnou otázku jsem položila s tím cílem, abych se dozvěděla o možnostech změn výuky ze stran rodičů, jak by tomu u alternativních směrů mohlo být zvykem. V případě, že taková možnost existuje, jsem předpokládala, že názor průvodců na tyto podněty bude otázka také reflektovat.

R1: „*Může být, my se nebráníme nápadům a inspiracím, ale my si to chceme dělat po svém. Nejde to tak úplně taky proto, že by to bylo neúnosný a máme 85 dětí, což je 170 rodičů a to nám dává 170 názorů a to by nemohlo fungovat. Není možné kvůli jednomu jinému názoru překopat výuku, to není reálné. Snažíme si razit svoji koncepci založenou na výzkumech, zkušenostech a podobných věcech a zároveň nějaký kompromis s rodiči, kteří si přejí pro své dítě víc matematiky nebo češtiny a podobně. Rodiče se hodně zapojovali v začátcích, kdy i my sami jsme hledali, jak to teda všechno uchopíme, kdy to ještě nebylo úplně vyšperkovaný, vypilovaný a vymyšlený do posledního puntíku. Teď už to máme zámáknutý.*“

R2: „*Tak to ne, není.*“

R3: „*Myslím si, že jo. Myslím si, že jsme s nimi na začátku měli různý besedy a myslím, že jo.*“

3.7 Výsledky výzkumu a interpretace dat

V této kapitole jsou sesbíraná data z výzkumného šetření interpretována. Několikrát a opakovaně jsem data pročetla. Cílem výzkumu v druhé části bakalářské práce bylo analyzovat výchovné a vzdělávací strategie ScioŠkoly z povědomí průvodců. Dílčími cíli bylo zhodnotit motivaci průvodců k výběru ScioŠkoly jako svého působiště, jejich povědomí o alternativních směrech a vyhodnotit spolupráci s rodiči. Data získaná pro zodpovězení všech vedlejších výzkumných otázek zároveň sloužila k zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

Na základě odpovědí tří respondentů jsem vyhodnotila hlavní výzkumnou otázku, všechny vedlejší výzkumné otázky a vyvodila z nich závěr. Výsledky výzkumu jsem doplnila o informace získané z analýzy dokumentů.

HVO 1: Jaké jsou výchovné a vzdělávací strategie ScioŠkoly v povědomí průvodců?

Alternativních škol je na území ČR i ve světě nepřehledné množství a vznikají stále další a další. Každá škola alternativního směru je jiná a navíc se liší i samotné školy v rámci jednoho alternativního směru. Respondenti uvedli hned několik výchovně-vzdělávacích principů, které na ScioŠkole fungují. Typicky uváděli otevřenost, volnost, možnost výběru a velkou spolupráci s dětmi, která probíhá ať už na utváření projektů, chodu školy nebo ovlivnění školního vzdělávacího plánu. Pro třetího respondenta je jeden z důležitých prvků také spolupráce s týmem a především vedením, které vnímá na stejné úrovni, jako jsou průvodci. Další příklady, které uvedl první respondent, by se daly formulovat jako rys mnohostranného učení, které dává smysl. Jeden z dotazovaných si chválil respektující prostředí.

Na druhou stranu jsou si také všichni respondenti vědomi negativ v alternativním vzdělávání. Jedna z nevýhod alternativního vzdělávání je pro respondenty rozvolněnost neboli absence pevného řádu či jasné koncepce. První respondent jako handicap soukromých škol uvádí školné, které občas může rodiče

vést k domněnce, že jsou klienty školy a průvodce se touto skutečností může cítit omezeně.

V další části rozhovoru byla získána data ohledně spolupráce s rodiči, která je další nemálo důležitou typickou vlastností alternativních škol. ScioŠkola pořádá hned několik setkání typu rodič – dítě – průvodce a pak celou řadu společných akcí ve škole i mimo školní prostředí, kam jsou rodiče zváni. Mimo jiné se rodiče mohou podílet i na výuce ve škole nebo alespoň na spolupráci rodiče a průvodce. Co se rodičů týče, respondenti z pozice průvodců chválili a ocenili finanční výpomoc některých rodičů poskytnutou pro účely projektů. V odpovědích respondentů zaznělo, že spolupráce s rodiči a jejich zpětná vazba v jakékoli formě je vždy vítána. Celkově taková spolupráce vede k rozmanitosti ve výuce, otvírá dveře novým a nevyzkoušeným možnostem a učí děti, že škola není uzavřené prostředí.

Z analýzy dokumentů jsem zjistila, že na průvodce jsou kladeny přísné požadavky týkající se náročného přijímacího a zaškolovacího řízení a následných školících výcviků, než na dosažené vzdělání.

VVO 1: Jakou mají průvodci motivaci učit na ScioŠkole?

Společnou motivací všech respondentů byla skutečnost, že pro průvodce na ScioŠkole není nutností mít pedagogické vzdělání. Jeden z respondentů ocenil, že škola hledá *raději skautského vedoucího než absolventa fakulty (R1)*. Motivací respondentů bylo právě netradiční a inovativní pojetí školy, které se odlišuje od rigidních a přísných pravidel na tradičních školách. Z odpovědí vyplývá, že učit na běžné škole si průvodci představit dovedou pouze v případě, že by byla možnost upravit výuku dle vlastních potřeb a zájmů nebo by do takové školy rádi vnesli alespoň částečně alternativní myšlenky. Všichni tři dotazovaní dále uvádí, že spolupráce s jejich kolegy je pro fungování týmu a celého ducha školy také stěžejní. Vedení a průvodci jsou rovnocennými partnery.

VVO 2: Mají průvodci povědomí o dalších alternativních koncepcích?

Mým předpokladem bylo, že si průvodci zjišťovali alespoň obecné informace také o jiných alternativních směrech a budou se v nich orientovat. Z výsledků šetření dat druhé vedlejší výzkumné otázky se tento předpoklad nepotvrdil. Z rozhovorů

vyplývalo, že všichni průvodci jsou nyní dobře obeznámeni s metodami ScioŠkoly, ale při vstupu do tohoto zaměstnání si předem informace týkající se metod a vzdělávacích plánů dalších alternativních škol a většinou ani ScioŠkoly nezjišťovali. V odpovědi jednoho respondenta zaznělo, že ačkoliv se o tyto informace, co se ScioŠkoly týče, ve velké míře zajímal, k dostání nebyly. Obecně můžeme z dat pro tuto vedlejší výzkumnou otázku vyvodit závěr, že průvodci ve svých odpovědích čerpali především z koncepcí, metod, myšlenek a hodnot ScioŠkol.

VVO 3: Jak vypadá spolupráce rodiče s průvodci a ScioŠkolou?

Alternativní školy často hlásají hlubokou spolupráci všech tří článků, kterými jsou žák – rodič – průvodce. Toto se z velké části potvrdilo i v případě ScioŠkoly.

Z analýzy dokumentů vyplývá, že ScioŠkola nejenomže širokou škálu možností spolupráce rodiče se školou nabízí, ale navíc je využívání této spolupráce vyžadováno. Zároveň je to jedním z přísných kritérií pro úspěšné přijetí dítěte. Škola klade na rodiče mnoho požadavků. Je například nezbytně nutné, aby měl rodič přehled o výchovných a vzdělávacích metodách školy, aby se aktivně a pravidelně účastnil akcí školy, aby četl doporučenou literaturu, popřípadě viděl navrhovaný film. Rodič se musí stát stejně tak důležitou součástí školy jako je jeho dítě.

Spolupráce rodiče s průvodci a ScioŠkolou je dle výpovědí respondentů skutečně široká. Akcí pro společné setkávání je hned několik, jsou to tripartity – rodičovské schůzky dvakrát ročně, zahájení a ukončení školního roku, workcafé, různé besedy, společné výlety i s rodiči a další tematické dny. Dále má každý rodič možnost se přijít kdykoliv do školy informovat a podívat, komunikovat s průvodci prostřednictvím e-mailu, telefonu nebo facebookových skupin. Rodičům je nabídnuta i možnost spoluúčasti na výuce. Při zakládání ScioŠkol se rodiče mohli dokonce podílet na utváření koncepce. Mezi průvodci, školou a rodiči tedy probíhá úzká spolupráce a častá komunikace. Jeden z respondentů však namítl, že by škola mohla utvářet příležitostí ke spolupráci s rodiči daleko víc. U jednoho z respondentů navíc zaznělo, že ve škole jsou velké rozdíly v účasti rodičů.

3.8 Závěry a zhodnocení výzkumu

Cílem výzkumu bylo analyzovat výchovné a vzdělávací strategie a principy ScioŠkoly. Dílčími cíli bylo zhodnotit, co vedlo průvodce k tomu, že si vybrali průvodcovství na ScioŠkole jako své povolání. Také bylo dílčím cílem zjistit, zda mají ponětí o dalších vzdělávacích koncepcích a jak vypadá spolupráce rodičů a průvodců ve škole.

Jako metoda pro získání dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, netradičně realizovaný přes telefonické spojení, a analýza především pedagogických dokumentů školy.

Výzkum ukázal, že důležitými hodnotami a principy ve výchově a vzdělávání školy je otevřenost dětem, při které se tvoří hluboká důvěra. Dále je hlavní hodnotou odpovědnost dětí za chování a jejich vlastní výukový plán. Princip nezbytně nutný pro funkčnost celé školy je spolupracující tým průvodců a vedení. Škola také dbá na mnohostrannou a pestrou výuku s jasným cílem. Stěžejní je časová dotace poskytnutá dětem pro jejich tvorbu a vzdělávání. Na průvodce jsou kladeny náročné požadavky týkající se přijímacího a zaškolovacího kurzu. Pro školu není příliš důležité dosažené vzdělání průvodců. Především si všímají počtu a pestrosti aktivit s dětmi organizovaných před nástupem do tohoto povolání.

Samotní průvodci pak kladou velký důraz na spokojenost dětí s výukou, snaží se o to, aby je škola bavila a chodily do ní rády. V neposlední řadě je velmi důležitá oboustranná a bohatá spolupráce rodičů se školou. Průvodci se snaží o úzký kontakt s rodiči, který by podle některých průvodců mohl být ještě častější a pestřejší.

Vzhledem ke komplikacím rozhovory uskutečnit osobně, je otázkou, zda by výzkumné šetření došlo k podobnému závěru, kdyby rozhovory proběhly při osobním setkání. Další otázka vyvstává, zda by závěry zůstaly stejné i při kombinaci rozhovoru s pozorováním, což by přineslo další cenné informace a zejména odlišný úhel pohledu.

Závěr

Světové i české vzdělávací systémy se velmi často mění a jsou neustále utvářeny nové inovace a alternativy jako protiklady k systémům tradičním. Jednotlivé alternativní školy se značně svými charakteristickými rysy a filosofií liší. Někdy bývá těžké se v nich dostatečně orientovat. V současnosti existuje celá řada alternativních a inovativních škol na území ČR, které ale mají z velké části svou tradici založenou na systému fungujícím už v zahraničí. Středem pozornosti této bakalářské práce byla nová alternativní škola s českým zakladatelem a původem v České republice.

Téma bakalářské práce nesoucí název *Scio škola – základní škola s.r.o., škola 21. století* mělo za hlavní úkol zmapovat strategie a principy alternativních reformních a moderních škol a především ScioŠkoly. Dílčími cíli bylo analyzovat motivaci průvodců k výběru práce na této škole a zjistit, jak probíhá spolupráce rodičů s průvodci a školou.

V kapitolách teoretické části jsem popisovala vybrané alternativy působící na území ČR. Charakterizovala jsem základní obecné rysy alternativních škol a popsala především na základě školních vzdělávacích programů novou alternativní školu, ScioŠkolu.

Praktická část byla zaměřena na kvalitativní výzkum, konkrétně rozhovory s průvodci a analýzu dokumentů. Cílem tohoto výzkumu byla analýza výchovných a vzdělávacích strategií ScioŠkoly. Dílčími cíli bylo zjistit, co vedlo průvodce k výběru zaměstnání právě na této škole, zda mají ponětí o dalších vzdělávacích koncepcích a jak probíhá spolupráce školy s rodiči. Výzkum ukázal, že důležitými hodnotami a principy ve výchově a vzdělávání školy je otevřená komunikace s dětmi, které jsou dokonce přizvány k tvorbě výuky dle jejich představ, dále kooperativní, dobře proškolený a fungující tým průvodců a vedení, smysluplná výuka, velký časový prostor pro aktivity dětí a v neposlední řadě respektující prostředí. Dalším dílčím zjištěním bylo, že do plánování vzdělávacího programu mohli do určité míry při začátcích jednotlivých škol zasahovat i rodiče. Rodiče jsou také aktivními účastníky při chodu školy. Účastní se společných akcí, mohou vést výuku ve škole, jezdí na výlety společně s průvodci a dětmi, a mimo jiné chodí na besedy, přednášky a jiné společenské školní události, při kterých mohou být spolutvůrci. Největší motivací průvodců byla často flexibilita školy v požadavcích na vzdělání a také možnost přizpůsobit výuku svým zájmům a potřebám dětí.

Chtěla bych tuto bakalářskou práci doporučit rodičům a studentům pedagogických fakult, kteří se zajímají o alternativní pedagogické koncepce a rádi by našli i jiné informace týkající se ScioŠkol.

Nyní již úplným závěrem můžu říci, že cíle mé bakalářské práce byly splněny v plném rozsahu a bakalářská práce prohloubila moje znalosti týkající se alternativních způsobů výuky.

Seznam použité literatury:

BOUDOVÁ, J., FRÖHLICHOVÁ, L., KRUNCLOVÁ, M. a kol. *Program Škola podporující zdraví*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-406-5.

GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0106-9.

GRAY, Peter. *Svoboda učení: jak nechat děti rozhodovat o svém vzdělávání*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Jiří KOŠÁREK, přeložil Pavel KŘENEK, přeložila Martina LINHARTOVÁ, přeložila Lenka PIZÚROVÁ, přeložil Jan TICHÝ. Praha: PeopleComm, [2016]. ISBN 978-80-87917-17-6.

HAVLÍNOVÁ, Miluše, ed. *Program podpory zdraví ve škole: rukověť projektu Zdravá škola*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-059-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JENKINS, Lee Margaret, and Michael FULLAN. *Optimize Your School: Its All about the Strategy*. Corwin, 2016.

KONVALINKOVÁ, Jana. *Waldorfská pedagogika - ucelený tvořivý koncept ve výuce: hlouběji rozpracované téma hudba a hudební výchova*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-924-0.

KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ, 2011. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Vydání druhé, aktualizované. Praha: Portál. Step by step. ISBN 978-80-7367-906-4.

NEJEDLÁ Marie a kol. *Program Škola podporující zdraví*. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze v NLN s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-406-5.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-072-3.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RÝDL, K. *Alternativní pedagogická hnutí v současné společnosti*. 1. vyd. Brno: M. Zeman, 1994. ISBN 80-900035-8-3.
- RÝDL, Karel. *Inovace školských systémů*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-17-8.
- ScioŠkoly FAQ: Co chcete vědět o ScioŠkolách*. (nedatováno). Dostupné také z: <https://www.scio.cz/download/ScioSkoly-faq2019.pdf>
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SVOBODOVÁ, Jarmila. *Alternativní školy*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido, 1996. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-19-2.
- Školní vzdělávací program: Cesty k rozkvětu* [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://praha6.scioskola.cz/wp-content/uploads/2018/06/SVP_3-ScioŠkola_2017_2018_Cesty-k-rozkvetu.pdf
- Školní vzdělávací program: Změna je trvalý stav* [online]. Jihlava, 2019 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://jihlava.scioskola.cz/wp-content/uploads/2019/11/HOTOVO_SVP_FINALE-1.pdf
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. s. [1a]. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. s. 34. ISBN 978-80-7290-325-2.
- Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2015/2016* [online]. Praha 11: www.scio.cz, 2016 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://praha11.scioskola.cz/wp-content/uploads/2016/01/Vyrocní_zpráva_2016.pdf
- WENKE, Hans, Jitka de WOLFOVÁ a Roel RÖHNER. *At' žije škola: daltonská výuka v praxi*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-82-6.
- ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Praha: Portál, 1996. 107 s. ISBN 80-7178-071-5.

Internetové zdroje

O ScioŠkole. *O ScioŠkolách* [online]. Praha, nedat. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.scio.cz/scioskoly/o-skolach/>

Ondřej Šteffl: zastánce vzdělávání pro budoucnost. *Scio* [online]. Praha, nedat. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://scio.cz/o-steffl/>

Průvodce ve ScioŠkole Jihlava. *Jobs.cz* [online]. Praha, © 1996 – 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.jobs.cz/rpd/1468451697/?searchId=65f01241-6854-46ff-90b9-8a32227c4b5e&rps=375>

Příručka pro waldorfské nováčky. *ZÁKLADNÍ ŠKOLA SVOBODNÁ A MATEŘSKÁ ŠKOLA* [online]. Písek: W sdružení Písek o. s, 2014 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://svobodnazs.cz/wp-content/uploads/2015/05/141125-prirucka-pro-waldorfske-novacky.pdf>

Východiska: Hodnoty a pedagogické principy ScioŠkoly. *Praha 4 ScioŠkola* [online]. www.scio.cz, 2017 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://praha4.scioskola.cz/o-skole/vychodiska>

Zápis do ScioŠkoly. *ScioŠkola Jihlava* [online]. 2018 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://jihlava.scioskola.cz/pro-rodice/zapis>